

Joseph Daher: Sadr, sekterismen och ett folkligt alternativ

[Ur *Jacobin Magazine*, 21 juni 2018. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Den irakiske shiitiska prästen Moqtada al-Sadr talar till journalister under en presskonferens den 13 mars 2006 i Najaf, Irak. Saad Serhan / Getty

Vid de första irakiska valen sedan ISIS' nederlag i Mosul blev Saïorun, eller "Marschen för reformer" – en valkoalition som leds av shiaprästen Moqtada al-Sadr, det irakiska kommunistpartiet och flera andra mindre grupper – störst.

Saïorun följdes av Fatah-alliansen, de iranskstödda, shiaislamistiska fundamentalistiska miliserna Hashd al-Shaabis (Folkliga mobiliseringsstyrkorna) politiska gren; Segeralliansen, som leds av den nuvarande premiärministern, Haider al-Abadi; och slutligen Alliansen för en rättsstat, under ledning av den tidigare premiärministern Nouri al-Maliki. Många parlamentsledamöter, varav en del hade suttit i parlamentet sedan de första valen efter invasionen 2005, förlorade sina platser. Totalt 215 av parlamentets 329 deputerade är nybörjare som lagstiftare.

Valet utlöste en störtflod av anklagelser för fusk, i synnerhet från framträdande politiska figurer som avsattes. Parlamentet har beordrat omräkning för hand och att alla valsedlar som avlämnats av kurdiska säkerhetsstyrkor, personer som tvångsförflyttats inom landet och utlandsväljare, ska slopas. Det har också röstat för att tills vidare avskaffa valkommissionen och har i dess ställe utsett nio domare. (Kommissionen sa att den skulle överklaga åtgärden.)

Sadrs rörelse – som är känd för att ha kämpat mot de amerikanska ockupationstrupperna under hela 2000-talet liksom för sin inblandning i sekteristiska brott under samma period – har tagit avstånd från åtgärderna. Sadrs högsta rådgivare, Dhiaa al-Asadi, förklarade i ett meddelande på Twitter att allt fusk eller överträdelser under valprocessen skulle fördömas, men att valkommissionen och den federala domstolen borde hantera dem. Han uttryckte också oro över att vissa partier försökte sabotera Sadrs seger, och anklagade motståndare för att kidnappa och manipulera parlamentet.

Motigheterna efter valet har ökat spänningarna i ett land som redan är oroligt. Under förberedelserna inför valet blev kommunistpartiets högkvarter i Bagdad måltavla för två hemmagjorda bomber. Sedan valet har en explosion skakat Sadr City, Sadrs viktigaste fäste i Bagdad och dödat 18 personer och skadat mer än 90. Den 8 juni drabbades staden Kirkuk av en rad explosioner.

Den 10 juni gick så ett förråd som innehöll hälften av Bagdads valsedlar upp i rök. Lagerlokalen innehöll röster som hade avlagts i det shiadominerade området al-Rusafa i Bagdad.

Vad ligger bakom Sadrs seger?

Segern för Sadrs allians ”Marsch för reformer” ska tolkas på två sätt. För det första har irakierna visat sin avsky för landets sekteristiska politiska system, sociala ojämlikhet och bedrövlige samhällsservice. Enligt den irakiska regeringen levde 2014 22,5% av befolkningen i absolut fattigdom. Andra beräkningar anger ännu högre siffror: vissa hävdar att nästan 10 miljoner irakier, eller mer än en fjärdedel av landet, lever i yttersta fattigdom.

Det andra viktiga skälet till att Saiorun blev störst är missnöje med den sekteristiska härskande klassen, en följd av den av USA och Storbritannien ledda invasionen. Den sekteristiska härskande klassen består av alla de olika ledarna för landets etniskt eller sekteristiskt baserade politiska rörelser. Den shiamuslimska delen av den politiska och ekonomiska eliten har varit den klart dominerande aktören sedan 2003, och har erövat nästan absolut kontroll över statens institutioner och resurser. Det innebär inte att Iraks shiamuslimer är en privilegierad grupp – den överväldigande majoriteten har inte dragit någon ekonomisk fördel av sina ledares politiska makt och har drabbats av korruptionen och bristerna inom den statliga samhällsservicen.

Sedan 2015 har irakier från olika skikt inlett massiva folkliga protester mot just detta system. Alliansen mellan sadristerna, det irakiska kommunistpartiet och andra grupper uppstod ur dessa mobiliseringar, som ropade: ”Bröd, frihet, civil (icke sekteristisk) stat”. Det irakiska kommunistpartiet och andra sekulära grupper organiserade veckoprotester på Tahrirtorget, en kort promenad från den Gröna zonen och den irakiska regeringens säte. Sadrs anhängare anslöt sig tidigt till protesterna, och 2016 stormade hans anhängare den kraftigt befästa Gröna zonen och tog tillfälligt kontroll över regeringsbyggnaderna.

Men det var ingen självklarhet med en valallians mellan de olika protestgrupperna. Det irakiska kommunistpartiets generalsekreterare Raid Jahid Fahmi sa under förberedelserna inför valen att hans parti och sadristerna kom överens om att koncentrera sig på de frågor som förenar dem – att bekämpa arbetslösheten och korruptionen, och gå mot det utländska inflytande i Irak – istället för de

som inte gör det: nämligen kvinnans rättigheter och sekularism. Sadristerna har till exempel inte mobiliserat mot ”Jaafari-lagen” som skulle ha tillåtit så unga flickor som nioåringar att gifta sig.

Det irakiska kommunistpartiet har förbisett dessa brister för att komma i kontakt med sadristernas folkliga bas, som till stor del består av shiamuslimska folkliga klasser. Det hoppas också pressa Sadr och hans rörelse – ett landsomfattande nätverk av politiska, sociala, religiösa och militära aktörer – till en mer ”civil” (*madani*) ståndpunkt. (Många i Sadrns rörelse var också negativa till alliansen och kritiserade paktens för att gå alltför långt i riktning mot sekularism.)

I sitt valprogram betonade Saïorun antiterrorism, antikorruption, nationell försoning och enhet, en ny vallag, förbättrat styrelseskick och garanterad tillgång till mänskliga och sociala rättigheter (utbildning, social trygghet, anständig levnadsstandard och boende). Programmet var knapphändigt vad gäller detaljer, och var diffust om hur man ska bekämpa korruptionen eller den politiska sekterismen, samhällets militarisering eller den bakåtsträvande ekonomiska politiken.

Som den irakiska feministen och forskaren Zahra Ali och andra har konstaterat, så har många vänsterrörelser och antisekteristiska demonstranter

varit kritiska mot alliansen med sadristerna. En del fruktar att den blir ett redskap som gynnar dem och att de får monopol i denna rörelse som ursprungligen kom från civilsamhället, medan andra ser en grundläggande motsättning mellan protesternas ”civila” natur och sadristernas sekteristiska och islamistiska identitet, liksom att de varit inblandade i regeringens korruption och sekteristiska våld. Eftersom det inte har funnits några massiva protester som krävt en reform av vallagarna som gynnas de stora partierna vid makten, har således många helt enkelt bestämt sig för att bojkotta valen.

Bojkotterna bidrog till det historiska låga valdeltagandet. Bara 44,52% av de röstberättigade röstade, det lägsta sedan 2003. I Bagdad, som har 69 platser i parlamentet, kom bara 33% av väljarna till vallokalerna.

Positionsmanövrerande.

Sadr är välkänd för sina uttalanden för irakisk överhöghet. Efter invasionen 2003 iscensatte Sadrns Mehdiarmé två uppror mot de amerikanska trupperna, och amerikanska tjänstemän beskrev honom vid den tiden som det största säkerhetshotet i Irak. Senare upplöste Sadr gruppen när han flyttade till Iran, och bildade därefter 2014 milisen Fredsbrigaderna för att kämpa mot Islamiska staten.

Tidigare har han också fördömt Teheran, och protesterat mot all iransk politisk eller militär inblandning i Irak. Samma kväll som valresultatet tillkännagavs samlades hans anhängare i Bagdads centrum och ropade paroller som ”Iran ut”. Men på senare tid har Sadr tonat ner sin retorik. Nu säger han att i egenskap av granne har Iran regionala intressen att skydda. Han hoppas bara att de inte lägger sig i irakiska angelägenheter. Han krävde också att hans anhängare skulle sluta med Iranfientliga skällsord och varnade att de som fortsatte ”kommer att orsaka krig och våld i Irak”. Sadr kommer troligen att söka någon sorts samförstånd med Iran snarare än att på något grundläggande sätt ifrågasätta dess inflytande i landet.

Ändå har Iran, som har stor politisk, militär och ekonomisk makt i Irak, betraktat Sadr och Saïorun med försiktighet. I februari förkunnade Ali Akbar Velayati, den iranske högste ledaren ayatolla Ali

Khameneis närmaste rådgivare: ”Vi kommer inte att låta liberaler och kommunister styra Irak.” Och omedelbart efter valet inledde Teheran en politisk offensiv för att försöka ena sina allierade och blockera Sadrns väg till makten. När de förstod att det var en alltför överväldigande uppgift att knuffa Sadr åt sidan, så försökte de införliva Sadr i en shiamuslimsk allians som skulle kunna neutralisera hans inflytande. Iranska tjänstemän har sagt att de vill ha ”en stark regering, fjärran från amerikanska och saudiska påtryckningar och utländskt inflytande”.

Andra länder manövrerar också för att få positioner. Sadr har mött ambassadörer från alla Iraks grannar – Turkiet, Syrien, Jordanien, Saudiarabien och Kuwait – utom Iran. Och den amerikanska presidentens speciella sändebud Brett McGurk reste till Irak för att överlägga med olika partier för att påverka samtalen om regeringsbildandet.

Sadr har plötsligt blivit diplomat, och även slagit an en mer försonlig ton mot den nuvarande irakiska regeringen. Efter explosionen i Sadr City uppmanade prästen alla väpnade grupper att lämna in sina vapen och utropade distriktet till ett vapenfritt område. Sadr antydde visserligen redan i december förra året att hans milis var beredd att avväpna sig efter att Islamiska staten lidit nederlag – och underströk att nedrustningskampanjen skulle riktas till alla väpnade grupper, inte bara hans anhängare – men hans kommentarer verkar vara en verklig olivkvist i syfte att minska spänningarna mellan Sadr och regeringen.

Nationell regering

Eftersom Sadr inte själv ställde upp i valet kan han inte bli nästa premiärminister. Men han är helt klart den ledande kraften under förhandlingarna om att upprätta en ny regering.

Den 7 juni tillkännagav Sadr att han hade bildat en ny koalition med Ammar al-Hakims Hikmarörelse och Salim al-Jabouris och Ayad Allawis al-Wataniya, vid namn Majoritetens nationella skyddsallians. De utfärdade en kort färdplan som skisserade deras centrala principer, bland annat att stärka Iraks enhet, demokrati och friheter, och med utfästelser mot konstitutionen. De angav också sitt stöd till ekonomiska reformer som skulle stärka den privata sektorn och uppmuntra investeringar. Med andra ord mer nyliberalism.

Några få dagar senare tillkännagav Sadr och Fatah-alliansens ledare Hadi al-Ameri en pakt mellan sina två politiska block och att de hade inlett samtal om att bilda regering. Sadr gjorde klart att denna allians inte upphävde hans tidigare överenskommelse med Wataniya och Hikma. De två största kurdiska partierna, KDP och PUK, utfärdade ett gemensamt uttalande där även de stödde alliansen mellan Ameri och Sadr. (Tjänstemän från Wataniyalistan förkunnade att Saioruns allians med Fatah-alliansen bröt mot deras koalition med Sadrns lista eftersom de avvisar ”väpnade grenar” – en tydlig hänvisning till Fatah.)

Trots uppmaningarna att bekämpa korrruptionen och genomföra reformer verkar denna allians – som har kokats ihop av två centrala figurer i det sekteristiska politiska systemet – vara en fortsättning av status quo. Före valet hade Sadr förkunnat att han inte skulle samarbeta politiskt med Ammar al-Hakim eller dela plattform med honom. Nu är han nära allierad med honom. Det är inte ett slag mot sekterismen utan istället ett stöd till ett ojämnt politiskt och ekonomiskt system.

Samma sak med Sadrs allians med Ameri. Istället för att utmana Irans inflytande i landet stärker pakten detta inflytande samtidigt som den befäster en sekteristisk dynamik i de statliga institutionerna. Ameri är nära allierad till Teheran och tidigare ledare för Badrmilisen som kontrollerar inrikesministeriet.

En folklig lösning

Valen förra månaden visade vanliga irakiers missnöje mot det politiska systemet och dess representanter. De vet att den irakiska borgarklassens olika delar har använt oljeindustrin för att bygga upp och befästa massiva korruptionsnätverk, samtidigt som de har drabbats av arbetslöshet och dålig samhällsservice. De vet att det politiska systemet gör det mycket svårt att ta itu med landets problem i fråga om demokrati, ojämlikhet och ekonomisk utveckling.

Förhoppningarna om ett mer jämlikt och demokratiskt politiskt system ligger inte hos den valallians som leds av Sadr, eller överenskommelser med eliten efter valet, utan i de pågående folkliga protesterna mot sekterismen, korruptionen och den nyliberala politiken. Många arbetare och fackföreningsmedlemmar har fortsatt att strejka och demonstrera mot privatiseringen av elnätet. Protester har brutit ut mot misslyckandet att tillhandahålla en så central samhällsservice som vatten. Det fortsatta motståndet från feminister och kvinnoorganisationer och grupper som är mot Jaafari-lagen har också varit betydande. En ljuspunkt i förra månadens kraftmätning var att Majida Al-Tamimi återvaldes som kandidat för Saiorun i Bagdad. Hon är berömd för att bekämpa korruption, social orättvisa och sekterism, och för att avvisa Jaafari-lagen.

De senaste valen kan därmed utgöra ett nytt steg framåt för att fördjupa det folkliga motståndet underifrån och för att bygga ett progressivt alternativ till den irakiska härskande klassen – en härskande klass som alltmer även omfattar Sadr själv.